

PREFAȚĂ

**PATRU ESEURI
DESPRE PUTERE**

Napoleon, Dostoievski, Nietzsche, Foucault

Prefața: ȘTEFAN BORBÉLY

Editura LIMES

Cluj-Napoca, 2007

CUPRINS

PREFAȚĂ (<i>Ștefan Borbély</i>).....	5
NAPOLEON	17
Figura (a)simetrică.....	45
Obsesia modelului	55
Eroul. Geniul. Puterea.....	55
Romancierii.....	61
Stendhal	61
Balzac	73
Alexandre Dumas	85
Alfred de Musset	87
Victor Hugo	89
William Thackeray	92
Arthur Conan Doyle	94
Tolstoi.....	95
Dostoievski.....	103
Dacă istoria ar fi fost alta	107
Concluzii	114
Bibliografie	118
DOSTOIEVSKI vs. NIETZSCHE	
DOSTOIEVSKI	126
NIETZSCHE.....	195
Concluzii (Dostoievski vs. Nietzsche).....	248
Bibliografie	251
<i>Minoratul perpetuu. Dialog între Kant și FOUCAULT</i>	259

NAPOLEON

Modelul

Napoleon Bonaparte se naște la Ajaccio, la 15 august 1769, în același an în care trupele franceze pun stăpânire pe insulă. Într-o scrisoare din 12 iunie 1789 către Pascal Paoli (la care tânărul Bonaparte se va raporta cu admirație până în momentul apariției divergențelor de interes politic), el descrie circumstanțele ivirii sale în lume, în termenii unei sentințe tragice: „*M-am născut atunci când patria mea pierea*“¹. Spiritul unui patriotism local, inoculat în prima parte a vieții, transpare și într-o istorie a Corsicii schițată de acesta în 1786, în care face un adevărat rechizitoriu la adresa ocupației franceze, consecutivă uneia genoveze, dar asta cu mult înainte de a deveni stăpânul Franței și o reeditare a Cezarilor; ironie divină și vis de sclav. Anul în care moare tatăl lui (1785), colaborator apropiat al lui Pascal Paoli (cel care reorganizase politic și social Corsica), este și anul în care Napoleon Bonaparte obține gradul de ofițer de artilerie, fără ca acest eveniment să fie prologul unui traseu eroic, mai ales că, în anii Revoluției, va fi o prezență mai mult decât sporadică în armată. În 1788 intră în tabăra iacobină și nu ezită să conteste principiul monarhic –, „*Nu există decât puțini regi care să nu fi meritat să fie*

¹ Apud: Tulard, Jean: *Napoleon*. Traducere de Janina Ianoși, Editura Compania, București, 2000, p. 36

detronați² – pe care însă, îl va restaura în variantă proprie...și va fi detronat.³ *Discursul despre fericire*, prezentat în 1791 la concursul inițiat de Academia din Lyon, arată un Napoleon Bonaparte contaminat de retorica violentă a Revoluției Franceze, și care peorează împotriva nedreptății sociale, a inegalității care trebuie abolită, lucru imposibil de îndeplinit atâta vreme cât religia și legea sunt aliații care profită de pe urma acestor inegalități. Atât religia, cât și legea îi vor servi drept pârgii în consolidarea puterii. Mai reușit în acest sens este pamfletul din 1793, *Supeul de la Beaucaire*, în care ia apărarea Revoluției Franceze și face dovada înțelegerii importanței propagandei politice. Dar notorietatea nu va veni pe linia scrisului – aceasta doar o va consolida și îi va da amplitudine, *Memorialul din Sfânta-Elena* fiind adevărată probă de măiestrie –, ci pe linia militară, o dată cu asaltul Toulonului (1793). Anul următor îl găsește pe Bonaparte ca un general la modă, în măsură să dea garanții Revoluției. Este protejatul lui Robespierre (pe care nu-l întâlnește, dar a cărui cădere va însemna o scurtă perioadă de închisoare pentru el) care îl susține în planurile sale militare legate de Italia, considerată de tânărul general un punct vulnerabil în războiul împotriva Austriei. În 1795, Bonaparte asigură apărarea Convenției împotriva regaliștilor revoltați, dar de-abia următorii doi ani vor produce revelația eroică. Succesul campaniei din Italia îi va permite să spună mai târziu: „După Lodi nu mă mai priveam ca pe un simplu general, ci ca pe un om chemat să influențeze soarta unui popor. Mi-a venit ideea că aș putea într-adevăr să devin un actor cu rol hotărâtor pe scena noastră politică”³. În consecință, va decide fără a consulta Directoratul, articolele din tratatul de pace de la Campo Formio. Epopeea sa militară va continua, campania din Egipt, „spectacol al așteptării”⁴ cum o numește François Furet, pe care poporul

² Apud: Ibid., p. 47

³ Apud: Ibid., p. 65

⁴ Furet, François: *Bonaparte*. În: Furet, François, Ozouf, Mona: *Dizionario critico della Rivoluzione Francese*. Con la collaborazione di Bronislaw

francez o percepe ca pe ceva exotic, fixează imaginea eroică a lui Bonaparte pe fondul unui Directorat compromis. Această imagine și propulsat de o rețea conspirativă de nivel înalt (Siyès, Talleyrand, Lucien Bonaparte), în planurile căreia el urma să joace doar rolul de spadă, îi asigură cale liberă spre putere. Creșterea influenței politice a lui Lucien îl determină să modifice tactica, iar rezultatul este lovitura de stat din 18 Brumar și instaurarea dictaturii de opinie care este Consulatul. Constituția din 1799, ratificată în anul următor de un plebiscit cu registre deschise și, se pare, rezultate manipulate, consfințește noul regim. Bonaparte este numit Prim Consul, iar în mâinile sale se concentrează puterea legislativă și cea administrativă, secunzii săi, Cambacérès și Lebrun, având doar un vot consultativ. La 18 ianuarie 1800 se semnează pacea cu șuanii, iar la 9 februarie 1801 tratatul de la Lunéville, urmate de Concordatul din 16 iulie (Pius VII îl va semna la 15 august). Anul 1802 marchează pacea în Europa, depășirea unei crize economice în Franța și instituirea Legiunii de Onoare, aspecte care amplifică prestigiul lui Bonaparte. Pe acest spor de imagine și cu ajutorul intrigilor lui Fouché, el devine Consul pe viață, titlu confirmat și de plebiscitul din 2 august. 1804 înseamnă Codul civil și asasinarea prost planificată a ducelui de Enghien, dar mai ales o moțiune prezentată în Tribunat de un fost revoluționar, Curée, prin care Napoleon este declarat împărat al francezilor, funcție ereditară de altfel, confirmat, încă o dată, prin plebiscit și uns împărat de către Papă. Generalul (și consulul) Bonaparte devine Napoleon, iar forma monarhică este aparent⁵ restaurată. Ilu-

Baczko, Keith M. Baker, Louis Bergeron, David D. Bien, Massimo Boffa, Gail Bossenga, Michel Bruguière, Yan Fauchois, Luc Ferry,, Alan Forrest, Marcel Gauchet, Gérard Gengembre, Joseph Goy, Patrice Gueniffey, Ran Halévi, Patrice Higonnet, Bernard Manin, Pierre Nora, Philippe Raynaud, Jacques Revel, Denis Richet, Pierre Rosanvallon, Edizione italiana a cura di Massimo Boffa, Bompiani, Milano, 1988, p. 191

⁵ „Aparent”, deoarece Napoleon a vrut să întemeieze o dinastie, fără însă a reuși acest lucru. Dar, ca orice împărat, el nu rămâne un dictator și dobân-

zoriu, ea se va dori consolidată prin căsătoria cu Maria Luiza și asigurată de nașterea regelui Romei. Epoca imperială înseamnă o sumă de victorii răsunătoare ca Austerlitz și Jena, Blocada continentală care izolează Anglia, dar și un război cu Statul pontifical. Napoleon ocupă porturile acestuia, apoi Roma. Consecința este excomunicarea sa de către Pius VII. Papa este arestat și adus la Fontainebleau, iar un nou Concordat se va semna la 25 iunie 1812. Dezastruoasa campanie din Rusia (1812) și seria de eșecuri militare și diplomatice din următorii doi ani duc la semnarea tratatului de la Fontainebleau (11 aprilie 1814) și la exilarea lui Napoleon în insula Elba. Scurta revenire la putere din 1815 se încheie la Waterloo (18 iunie). Dorind să plece în America, Napoleon se predă englezilor care blocau portul Rochefort, dar este dus în Sfânta-Elena, unde moare la 5 mai 1821. Douăzeci de ani mai târziu rămășițele sale sunt depuse în Domul Invalizilor.

Acestea sunt datele istorice mai importante în economia traseului lui Napoleon, dar, dacă e să-i dăm crezare lui Carlyle, „istoria este alcătuită din zvonuri distilate”⁶. Astfel că, dincolo de date, activează intens strategiile lui Napoleon însuși de a face din propria sa figură un concentrat de putere stabilă, ordonatoare și salvatoare, dar și obstinația cu care un întreg secol va face din el o referință, pe care o va integra discursului ideologic și de resurrecție a imago-urilor, reveriilor utopice și teoriilor îndrăznețe, și, mai

dește o fizionomie regală, începe să creadă că deține puterea nu numai prin forța armelor, ci și prin grația unei instanțe supranaturale; este breșa operată prin încoronare sau prin referința sa legitimatoră constantă: Carol cel Mare. În consecință, lucrarea de față tratează aspectele „regalității” lui Napoleon, uzând de convenția figurii regelui ca figură performativă în economia strategiilor de imagine, a intențiilor și a ipostazierilor asumate de către Napoleon și nu ca realitate conceptuală integral verificată. În plus, Napoleon marchează un vârf al instanței de putere care ajunge la această putere prin forțe proprii, ceea ce înseamnă o diferență semnificativă cu regele care se înscrie în continuitate, nu pretinde că deține magistratura supremă prin forțe proprii și că aceasta vine de la Dumnezeu sau de la popor.

⁶ Carlyle, Thomas: *Semnele timpului*. Traducere și tabel cronologic de Andrei Bantaș, Institutul European, Iași, 1998, p. 254

ales, discursului literar, care, în termenii lui Ferrero, a „cocainizat”⁷ Europa cu legenda napoleoniană. Intervine apoi memoria, care convenționalizează personaje și date reale, debarasează de contraste pentru a le reproduce conform unor scheme tipice, funcționale pe axa pozitivității extreme sau pe aceea a negativității extreme. Procesul de identificare transformă personajele în vignete, pe care tot memoria le dotează cu o forță emotivă invadantă. Seducția nostalgiei are și ea un aport masiv în acest proces. Toate acestea conlucrează spre a face din Napoleon Bonaparte un caz de putere fascinatorie, de prestigiu excepțional care există și înainte și după glorie, un caz în care mitul poate crește incontrollabil, poate chiar mitiza și reface istoria.

„Ceea ce caut eu în primul rând – îi mărturisea Napoleon lui Vivant Denon – este măreția: tot ce e măreț este întotdeauna frumos”⁸, iar Romantismul, cu al său program de glorificare a Eroului, răspundea perfect acestei necesități. „În definitiv, secolul lui Napoleon a fost epoca romantică”⁹, conchide Jean Tulard constatând influența Buletinelor Marii Armate și a legendelor napoleoniene asupra literaților. La acestea se adaugă condiționarea genealogică. Tatăl lui Victor Hugo, ce-i drept detestat de către fiu, este ofițer al Marii Armate și luptă în Italia și în Spania, iar cel al lui Alexandre Dumas în Egipt. Aceștia, dar și alți scriitori, au furnizat suportul literar al legendei napoleoniene și au facilitat trecerea de la legendă la mit.

Polimorf prin natura sa, mitul este și ambivalent. Imaginarul creează o dublă legendă în jurul eroului istoric, legenda aurită – legenda întunecată, venerația și execrația fiind alimentate de aceleași evenimente. În cazul lui Napoleon, acest mecanism produce atât figura lui Napoleon cel Mare, aureolat de glorie, cât și

⁷ Ferrero, Guglielmo: *Potere*. Saggio introduttivo di Luciano Pellicani, Traduzione dalla lingua francese di Paola Carrara Lombroso, SugarCo Edizioni, Milano, 1981, p. 138

⁸ Tulard, Jean: op. cit., p. 251

⁹ Ibid., p. 251

aceea a Căpcăunului din Corsica. Aventura napoleoniană a început de pe poziția elementului alogen, statut care îi va fi realocat oficial după 1814, fără însă a reuși să eclipseze adoptarea sa în mentalitatea populară, deoarece devenise acel „*Napoleon al poporului*“ remarcat de Balzac. Un exemplu literar al acestei percepții vine din cealaltă parte a Canalului, de la Thackeray, care, într-un „roman fără erou“ în care evoluția eroinei este condiționată de ambiție, înregistrează modul în care este receptată înfrângerea lui Napoleon de la Borodino de către publicul englez din Vauxhall: „o cantată sălbatică îndreptată împotriva parvenitului corsican...“¹⁰. Ascensiunea sa rapidă cade și ea sub incidența exploatarii mitului întunecat, iar ambiția personală este conotată negativ și relaționată exclusiv cu finalitatea despotică. Cu toate acestea, ea va deveni trăsătura definitorie pentru o întreagă serie de eroi romanești de secol XIX. Raffaele Ciampini¹¹ inventariază capetele de acuzare ale antinapoleonienilor împotriva lui Bonaparte și observă că întreaga istorie a acestuia a devenit obiect al unor discuții moraliste, fondate pe o voită neînțelegere a oportunității acțiunilor acestuia, a adecvării lor la interesele timpului și a efectului lor benefic pe termen lung.

Guido Gerosa¹² descrie relația lui Napoleon cu intelectualii, esențiali în aparatul său propagandistic, ca un proces în doi timpi, seducerii acestora urmându-i persecutarea lor. Acești timpi apar puternic reliefați atunci când actanții sunt Napoleon și Doamna de Staël, caz deloc unic, dar, de departe cel mai des invocat. Relația dintre cei doi se conturează ca un joc de orgolii, un

¹⁰ Thackeray, William: *Bâlciul deșertăciunilor. Un roman fără erou. I*. Traducere de Constanța Tudor și Ion Frunzetti, Prefață și tabel cronologic de Vera Călin, Editura pentru Literatură, București, 1963, p. 181

¹¹ Ciampini, Raffaele: *Gli antinapoleonici*. În: „*Rivista italiana di studi napoleonici*“. Anno IV. N. 10-11, Febbraio-Giugno, A cura del Centro Nazionale di Studi Napoleonici e di storia dell' Elba (Portoferraio), G. Barbèra Editore, Firenze, 1965, pp. 5-14

¹² Gerosa, Guido: *Napoleone. Un rivoluzionario alla conquista di un impero*. Arnoldo Mondadori Editore, Milano, 1999, p. 311

conflict permanent și o problemă de principii. Ea, avidă de a juca un rol politic activ - ceea ce presupunea o colaborare cu Napoleon -, rămâne în același timp legată de grupul liberal, care începea să-și facă griji pentru orientarea politică a noului regim. Entuziasmul¹³ ei inițial față de generalul Bonaparte și față de Primul Consul, de altfel tradus și într-o corespondență cvasi-erotică, îi răspunde mefiența unui Napoleon care-i reproșează spiritul de intrigă. De aici și până la antipatia personală inserată în raporturile dintre cei doi nu mai este decât un pas. Ambițiile și cuceririle lui Napoleon completează tabloul beligeranței, iar eliminarea Tribunalului, din care făcea parte și Benjamin Constant, oscilant la rândul-i între glorificarea și anatimizarea Corsicanului, conferă o notă mai personală conflictului. Escaladarea lui merge până în punctul în care Doamna de Staël va face din propaganda anti-imperială, propagandă dusă și la curțile Rusiei și Suediei, și din portretizarea lui Napoleon ca personaj perfect imoral, tema de substrat a operei sale. În *Despre Germania*, scrierea sa din 1810, apelul către germani vine pe fondul decepțiilor provocate de Napoleon intelectualității germane, în momentul în care încalcă libertatea națională pe care se spera că o va aduce. Dublând războiul de subtext împotriva lui Napoleon, discursul romantic al Doamnei de Staël postulează o democrație bazată pe forța rațiunii, nu pe spiritul despotice, și pe un climat de autentică libertate în care vectorul de influență se trasează dinspre cultură spre societate. În viziunea sa, ambiția cezarcică a lui Napoleon corespunde unui spirit obscur

¹³ Gautier, Paul: *Madame de Staël et Napoléon*. Librairie Plon, Paris, 1903, pp. 392-401; Descostes, Maurice: *La légende de Napoléon et les écrivains français du XIX^e siècle*. Lettres Modernes Minard, Paris, 1967, p. 13; Broșura Doamnei de Staël din 1798, *Despre circumstanțele actuale*, prezintă un omagiu elocvent adus „generosului și invincibilului Bonaparte“, „războinicul cel mai curajos, gânditorul cel mai reflexiv, geniul cel mai extraordinar“, fiind evident că ea vrea să atragă atenția Primului Consul. H. Guillemin (Apud. Descostes, Maurice: op. cit., p. 13) cataloghează istoria acestei relații ca aceea a unui „amor nefericit“, în care considerațiile de interes nu sunt străine.

de destrucție, adică exact principiul opus celui selectat de către Napoleon însuși în confesiunea făcută lui Narbonne: „*Eu aparțin celei mai bune rase de cezari, cei ce creează*”¹⁴. Războiul se reliefează ca o plăcere exclusivă care transformă Franța într-un imens câmp de concentrare, linie în care Napoleon este asimilat cu Atila, dar și cu Nero. Dimensiunea secundară din *Despre literatură* (1800) denunță tendințele periculoase ale puterii militare, putere bazată pe disciplina unei forțe umane lipsite de reflexivitate, a cărei unică regulă este voința superiorilor¹⁵, în detrimentul libertății politice, condiția *sine qua non* a perfectibilității prin lumini, literatură și filosofie. Acest palier îi permite să lanseze atacul împotriva lui Napoleon, împotriva puterii a cărei victimă se simte, și să demonstreze că și scrisul este o armă într-o luptă de principii, abil folosită în a contura portretul unui Napoleon tiran, uzurpator și lider non-carismatic¹⁶. Intuind corect mecanismele eroizării în imaginarul colectiv¹⁷, atrage atenția asupra posibilei incongruențe între imaginea gloriei militare și adevărata libertate, care facilitează ivirea unei aristocrații, a unei ierarhii culturale, simultan produs și mediu de conservare al acestei libertăți.

¹⁴ În: Ciampini, Raffaele: *Napoleone visto dai contemporani*. Thibaudeau. Roederer. Chaptal. Bourrienne. Gourgaud. Fratelle Bocca Editori, Torino, 1930, p. 201

¹⁵ De Staël, Doamna: *Scrieri alese*. Traducere, studiu introductiv și aparat critic de Irina Mavrodin, Editura pentru Literatură Universală, București, 1967, p. 313

¹⁶ Ibid., p. 310: „dacă oamenii chemați să conducă statul nu posedă secretul de a convinge spiritele, națiunea rămâne în întuneric, iar indivizii păstrează asupra tuturor treburilor publice o opinie pe care doar întâmplarea a zămislit-o în mințile lor [...] Când nu știi să convingi, ești silit să asuprești, în toate relațiile politice dintre ocârmuitori și ocârmuiți o calitate mai puțin cere o uzurpare mai mult“.

¹⁷ Ibid., pp. 313-314: „Entuziasmul pe care-l stârnesc generalii învingători nu are nici o legătură cu dreptatea cauzei sprijinite de ei. Imaginația este impresionată de hotărârile soartei, de izbânzile vitejiei. Câștigând bătălii, îi poți învinge pe dușmanii libertății, dar pentru ca principiile acestei libertăți să se statornicească în interiorul țării, trebuie ca spiritul militar să piară.“

Dragostea pentru libertate acompaniază și traseul politic și cultural al lui Benjamin Constant. Cameleonic, acesta a fost pe rând monarhist, republican și bonapartist, dar întotdeauna și-a urmat în fundal ideile liberale. Ambițios, se alătură omului forte la 18 Brumar 1799, intră în Tribunat, cu sprijinul doamnei de Staël care-i deschide calea spre Joseph Bonaparte și Sieyès. Ajuns aici, devine un apărător fervent al libertăților din ce în ce mai amenințate în regimul napoleonian. Printre acestea se numără dreptul de opoziție, dreptul de petiție, libertatea presei. Independența lui sfârșește prin a-l înfuria pe Napoleon, iar Constant este eliminat din adunarea legislativă și silit ulterior să plece în exil în compania aceleiași doamne de Staël. În Cele O Sută de Zile, el revine la Napoleon. Actul adițional la Constituție (18 aprilie 1815) poartă marca unui Constant care începe să spered într-un imperiul liberal, o dovadă în plus că pentru el, nu suveranul contează, nici regimul, ci libertatea.

Pe vectorul ascensiunii sale, ipostazierea eroică predilectă a lui Napoleon este aceea de Salvator – restaurator al Ordinii, iar carența de repere certe care marchează imaginarul post-revoluționar potențează, prin contrast, această imagine. Când Revoluția Franceză își pierde suflul, pe fondul derutei și lipsei iluziilor, el, ipostaziat ca omul care restaurează ordinea, restituie maselor obiectul venerației, propune un răspuns pentru întrebările lor și își atrage astfel adeziunea acestora. Energia afectivă degajată de iluziile relației erou – comunitate constituie suportul unor acțiuni colective iraționale. Un exemplu în acest sens este entuziasmul, nerenegat nici ulterior, cu care Marea Armată l-a urmat pe Napoleon. Pe aceeași logică intervine și teza lui Guglielmo Ferrero¹⁸, care explică succesul lui Bonaparte prin participarea la evenimente care păreau extraordinare tocmai pentru că erau incompreensibile, mai ales pentru spectatorii lor entuziasmați, dar și pentru majoritatea participanților la ele; în această logică se încadrează campaniile din Egipt și din Italia. Figura Salvatorului – una dintre cele

¹⁸ Ferrero, Guglielmo: op. cit., p. 49

mai stabile figuri ale imaginarului colectiv – se dezvoltă plecând de la căutarea umană a simulacrelor divinității, iar substanța sa nu este atacată de procesul modern de laicizare și de secularizare. Se verifică astfel, sugestia lui Gottfried Salomon¹⁹, conform căreia eroii se nasc într-un climat marcat de un deficit de sacralitate, verificabil în descendența Revoluției Franceze, ca răspuns la necesitatea comunității de a se integra într-un simbol public, de unde și reprezentarea eroicului ca entitate care restabilește o ordine bulversată²⁰. Ideat și construit pe modelul Eroului, Salvatorul, în teoretizarea lui André Reszler²¹, aparține unei branșe cosmice din care fac parte fondatorii de religii, eroii unei națiuni, eroii-creatori ai mitului modern de Progres și este, înainte de toate, omul unei crize pe fondul căreia acționează în calitate de lider carismatic. În acest sens, el exploatează eroizarea, ca ultimă fază a venerației omului față de reprezentanții săi mai eminenti, față de excelența umană, care-l desemnează în ultimă instanță pe erou – salvator – lider carismatic, pentru scopuri personale și ideologice. Acest scenariu pune în valoare relația dintre eroizarea civică și funcția manipulativă a puterii. Este vorba despre o eroizare democratizată în care eroul își afirmă unicitatea și caracterul providențial, consecutiv ei, într-o lume social-uniformizată. La aceasta se adaugă exploatarea sistemului de simboluri ca forță manipuloare în economia puterii, ceea ce dovedește cel puțin intuiția faptului că realitatea puterii este expresia unor modalități simbolice. Raoul Girardet²² dezvoltă același complex mitic (Salvatorul) și izolează patru timpi în procesul de eroizare, de trecere de la istorie la mit printr-o manipulare voluntară: un timp al așteptării și al chemării,

¹⁹ Apud: Borbély, Ștefan: *De la Herakles la Eulenspiegel. Eroicul*. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001, p. 14

²⁰ Ibid., p. 15

²¹ Reszler, André: *Mythes politiques modernes*. Presses Universitaires de France, Paris, 1981, pp. 196-200

²² Girardet, Raoul: *Mituri și mitologii politice*. Traducere de Daniel Dimitriu, Prefață de Gabriela Adameșteanu, Editura Institutul European, Iași, 1997, pp. 54-61

unul în care se formează și se răspândește imaginea unui Salvator dorit, unul al prezenței Salvatorului și unul al amintirii. La acesta din urmă operează mecanisme selective, exagerări și refulări. În momentul în care mitul ia o dimensiune colectivă, în el intervin mai multe sisteme de reprezentări, aspirații și exigențe diverse, contradictorii uneori. Exemplul Napoleon este ilustrativ în acest sens, acestuia fiindu-i atribuite simultan ordinea și aventura, mesianismul revoluționar și principiul autorității. El este exaltat ca simbol al epopeii războinice și adulat în calitate de garant al unui viitor pașnic. Această ambivalență îi permite lui Raoul Girardet să-l plaseze în două modele esențiale: Alexandru și Moise. Cel dintâi, guvernat de *celebritas*, de îndrăzneala tinerilor dornici de glorie rapidă, este eroul care ia în stăpânire mulțimile și le subjugă, eroul care își legitimează puterea prin acțiunea prezentă, nu prin trecut. Dinamismul și impetuoșitatea, care domină modelul, se regăsesc în faza incipientă a ascensiunii lui Napoleon, fază cu puternice ecouri în literatura întregului secol, la acest palier situându-se miza primordială a modelului pe care el îl va întruchi-pa. Moise reprezintă arhetipul profetului, a celui care, condus de un impuls sacru, călăuzește poporul pe calea viitorului, și a cărui privire inspirată traversează opacitatea prezentului. În el se regăsește Napoleon din Sfânta-Elena într-o epocă în care anunță eliberarea popoarelor și ascensiunea naționalităților. Pe termen mai lung, o altă profecie a sa se va împlini: „*Murind, las doi giganți: Rusia și Statele Unite*”²³.

Dacă eroul este supus erorii, regele este perfect în ordine sacrală. Napoleon operează mutația între aceste două ipostaze de putere, dar are nevoie de o diferență în raport cu regalitatea împotriva căreia luptase Revoluția Franceză al cărei Salvator se dorea a fi. Această diferență va fi localizată în transformarea Imperiului într-o dictatură a salvării publice, destinată să apere cuceririle re-

²³ Ferrero, Ernesto: *Lezioni Napoleoniche sulla natura degli uomini, le tecniche del buon governo e l'arte di gestire le sconfitte*. Arnoldo Mondadori Editore, Milano, 2002, p. 8